

Klasse(n)spel: Lesgeven is leren spelen met balans (2)

Klasse(n)spel heeft als belangrijkste doel om scholen, teams en docenten te ondersteunen bij het verbeteren van het leerklimaat in de klas. Het gaat niet om een eenmalige bijdrage om 'probleemklassen' op de rit te krijgen, maar vooral om duurzame verbeteringen. Klasse(n)spel wil scholen, teams en docenten leren zien wat er zich afspeelt in de klas, daar een goede betekenis aan leren te geven (analyse), zicht geven op hun eigen invloed en rol in dat proces, van daaruit gerichte interventies te doen en dat meetbaar te maken en af te stemmen met collega's. In dit artikel wordt aan de hand van voorbeelden de methodiek beschreven in deel 1 uitgewerkt.

Door: Annematt Colot d'Escury e.a.

De Klasse(n)spel methodiek

Stap 1: In kaart brengen van en zien wat zich afspeelt op de wipwap (in de les).

Wanneer is er eigenlijk sprake van een PA? Zijn er kenmerken te onderscheiden die *zichtbaar* en *meetbaar* zijn en waarin we met elkaar kunnen vaststellen of er sprake is van een PA.

Objectief

- Op het HET geven de leermethoden en toetsen over het algemeen een goed beeld over de leerprestaties van leerlingen.
- Op de WIJ is er een aantal objectieve meetinstrumenten (vragenlijsten) zoals de School Attitude Questionnaire Internet (SAQI) en de Semantic Selection Test (SST) die informatie kunnen geven over de WIJ.
- Voor de docent: Vragenlijst Interspersoonlijk Leraargedrag (VIL). Met behulp van de VIL worden zowel de percepties van leerlingen als docenten ten opzichte van het docentgedrag gemeten.

Deze instrumenten geven inzicht over het gevoel van veiligheid van leerlingen in een klas (o.a. plezier in school en leren, maar ook pestgedrag), hoe leerlingen tegen school aankijken en hoe zij de verhoudingen docent – leerling(en) zien.

Subjectief

- Kijkkader vooraf bespreken met het docententeam (leren *zien* van wat zich afspeelt in de les op het HET, de WIJ, de docent en in welke mate er wel/niet sprake is van een PA)
- Verzorgen van een observatieles Klasse(n)spel.
- Bespreken na afloop. Vaststellen van de feiten levert prachtige overeenstemming en verschillen op bij de docenten. Immers een

ieder kijkt vanuit zijn/haar eigen perspectief. Er is zoveel te zien dat we er inmiddels wel achter zijn dat twee keer kijken meer beelden en genuanceerdere uitspraken oplevert dan tien teamvergaderingen.

- Commitment op gezamenlijke doelstelling (vanuit de Feiten¹ een gezamenlijke Fantasia verwoorden)

Stap 2: Betekenisverlening en analyse

We zien een klas die niet loopt, er een lage PA is, geen balans tussen HET en WIJ. Wat zou er aan de hand kunnen zijn?

Stap 2a: de nadruk op de lesstof te groot (HET is te zwaar) en het is voor de leerlingen bijna niet meer mogelijk om te leren.



Figuur 4: de wipwap is uit balans en HET is te zwaar. Het lukt de klas niet om te voldoen aan de gestelde eisen ten aanzien van de lesstof

Als vanuit de kijgles met elkaar wordt vastgesteld dat het HET te zwaar is wordt gekeken waar dat in zit.

Is de lesstof te complex of te eenvoudig? Met andere woorden kunnen de leerlingen tot lukken in de les komen en is er sprake van een goede balans tussen lukken en mislukken? Vaak wordt de richtlijn gehanteerd dat 90% van de leerlingen op minimaal niveau 1 de opdracht kan uitvoeren (het lukt bijna iedereen om in ieder geval de opdracht aan te kunnen).

Is de bedoeling van de opdrachten en de lesstof duidelijk? Met andere woorden snappen de leerlingen wat er van hen gevraagd wordt?

Stap 2b: De wipwap is uit balans en de WIJ is te zwaar.



Figuur 5: de wipwap is uit balans en de WIJ is te zwaar

Als je vast hebt kunnen stellen dat de lesstof niet te complex is en de leerlingen de opdrachten wel snappen maar op de een of andere manier niet willen, dan maken we de stap naar de WIJ. Wat speelt er in de WIJ dat de leerlingen niet willen?

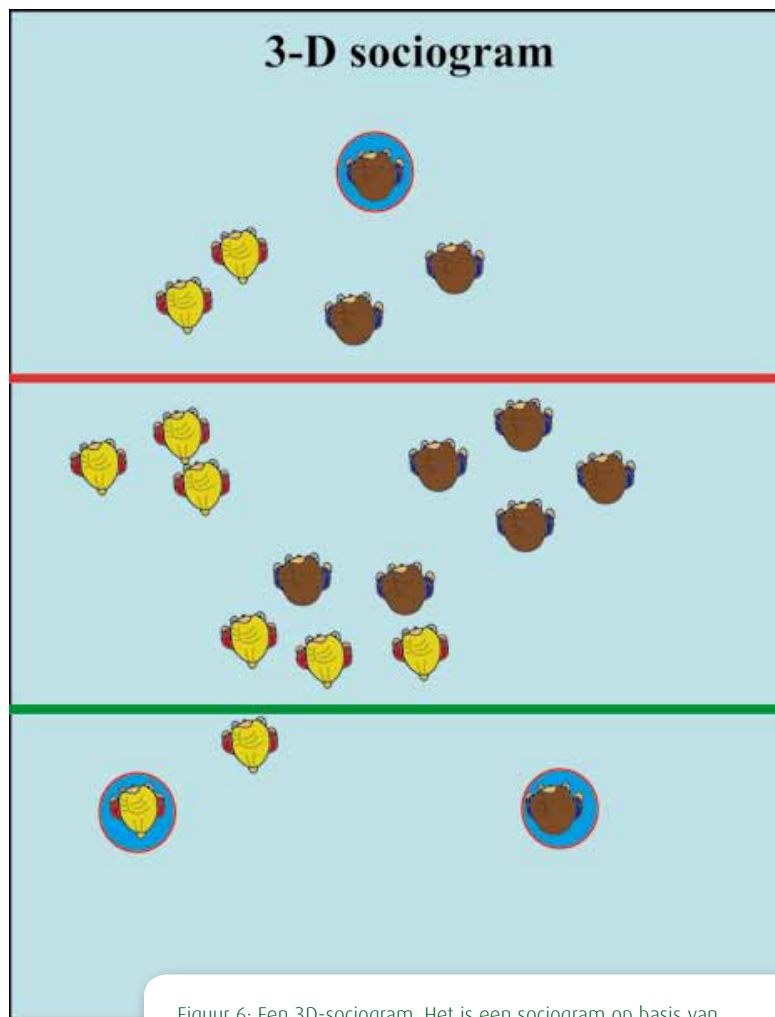
We hanteren onderstaande elementen in de WIJ.

- Welke normen worden gecommuniceerd in de klas? Bijvoorbeeld; als je huult als jongen ben je een watje, als je vragen stelt bij wiskunde ben je een loser, status is belangrijker dan resultaat, je moet merkkleding dragen om er bij te horen, je mobiel inleveren is not done.
- Welke normen worden het krachtigst uitgedragen en hebben een groot effect op de klas (sommige normen zorgen voor geen of weinig last in een klas)?
- Wie zijn de normdragers? De normen worden meestal krachtig gecommuniceerd door een of twee leerlingen uit klas. Deze leerlingen proberen op die manier 'het voor het zeggen te krijgen' in de klas.
- Wat is het effect voor andere leerlingen in de klas? Het communiceren van deze normen kan er toe leiden dat er bepaalde leerlingen buiten worden gesloten of last hebben van die normen.

Dit brengen we vervolgens in kaart in een 3-D sociogram (zie figuur 6).

Toelichting: de rode streep geeft de norm weer; bijvoorbeeld 'als je vragen stelt bij wiskunde ben je een loser'. De leerlingen boven de rode streep communiceren die norm en de jongen in de blauwe cirkel is de normdrager. Onder de groene streep staan de leerlingen die er last van ervaren en in de blauwe cirkels staan de leerlingen die zelfs

3-D sociogram



Figuur 6: Een 3D-sociogram. Het is een sociogram op basis van normen, de normdragers en de last die bepaalde leerlingen ervaren. Dit wordt in kaart gebracht aan de hand van de wijze waarop leerlingen Ruimte nemen of Ruimte geven aan elkaar.

buiten worden gesloten (en gepest). Een grote middengroep heeft er een beetje last van, maar communiceert soms ook zelf de norm.

In eerdere trajecten hebben we onder andere onderstaande voorbeelden gezien. >>

Voorbeeld 1

Norm: Status is belangrijker dan resultaat.

Deze norm werd door de normdrager neergezet en kwam voort uit het gevoel van niet mogen falen (vanuit thuis erg benadrukt en had ook een cultureel aspect). Deze normdrager vond het moeilijk om hieraan te voldoen in de lessen (slechte cijfers) en maakte daarbij de status belangrijk. Met als gevolg dat bijna de hele klas er cijfermatig slecht voorstond.

Voorbeeld 2

Norm: Winnen is het belangrijkste doel van een sporter. Norm werd gedragen door een jongeman die na 3 potjes judo op de grond klaar was omdat zijn partner geen zin meer had om nog een keer te verliezen, terwijl de rest van de groep heerlijk aan het spelen was. Het niet kunnen loslaten van de norm (winnen is belangrijker dan samen spelen) zorgde ervoor dat hij de norm krachtiger ging communiceren en anderen in de groep aan het twijfelen bracht over hun aandeel, gevolg was dat de onveiligheid en onzekerheid toenam.

Contact:

i.dokman@lving.nl

Stap 3: Rol van de docent



7a Ruimte gevende docent: 'gevoel van terugtrekken en uit contact gaan'

7b Ruimte nemende docent 'gevoel harder gaan werken'

Figuur 7: de docent heeft een belangrijke rol in het vinden van de balans op de wipwap. Zicht hebben op je eigen (on)bewuste voorkeursstijl is verplichte kost

Je eigen rol en voorkeursstijl kan als een 'thermometer' gebruikt worden. Wanneer je als ruimtenemende docent harder gaat werken kun je bedenken dat er mogelijk sprake is van een disbalans in de groep of de leerstof. Ditzelfde geldt uiteraard voor een Ruimte gevende docent die het 'gevoel van terugtrekken en uit contact gaan herkent en aanvoelt.

Aan de hand van voorgaande stappen probeer je een heldere hypothese (wat is het probleem, waarom is het een probleem en wat zou je willen bereiken) voor jezelf te formuleren en te komen tot de meest kansrijke interventie.

- Wat zijn de objectieve en subjectieve Feiten ten aanzien van de PA (uit balans naar het HET of naar de WIJ)?
- Wat is je Fantasie of doelstelling? Wat zou je graag met de klas willen bereiken?
- Betekenisverlening en analyse van het uit balans zijn van het HET of WIJ.
- Helderheid over je eigen voorkeursstijl.
- Formuleren van een hypothese en het komen tot de meest gewenste interventie in de Focusfase en de mate waarin je als docent de ruimte moet nemen/geven om het effect te optimaliseren.
- Check. Heeft de interventie effect en hoe weet/meet je dat dan? Weten wat je interventie is en zien, meten of weten of het effect heeft is moeilijker dan je denkt.
- Eventueel opnieuw doorlopen van stap 2, 3 en 4.

Een mooi voorbeeld van een docent die zelf aan het experimenteren was met de fysieke ruimte in zijn les. Bij een les volleybal (laten we zeggen klas 3A) was de gymzaal eigenlijk te klein om op vier verschillende veldjes te spelen (het HET niet goed gekozen). Ballen vlogen bij elkaar het veld in en zelfs spelers stuiterden over en weer. Toch bleef de sfeer vriendelijk en gemoedelijk. Echter in 3B was het binnen twee minuten hommeles en zat de helft van het team na drie minuten op de bank en waren er nog twee aan het spelen. Het effect van te kleine ruimte (een slecht HET) is dus niet in iedere groep hetzelfde. De WIJ is medebepalend.

In het bovenstaande is het duidelijk genoeg en mooi uitgewerkt door de docent. Maar nu andersom. Je zit met een groep waar het niet

loopt. Hoe weet je nu of die fysieke ruimte de boosdoener is of juist een -onzichtbare- norm? Dat vereist een heel zorgvuldige analyse en pas dan een gerichte interventie. Opnieuw een voorbeeld ter illustratie. Bij zwemles in een nieuwe groep B-tjes blijkt de helft van de leerlingen niet negen meter onder water te willen, durven of kunnen zwemmen. De niet-onderwaterzwemmers staan op een kluitje te bibberen de wel-zwemmers hebben inmiddels al meer dan tien keer de gewraakte afstand onder water afgelegd. Hoe hard de docent het groepje bibberaars ook aanmoedigt ze blijven koppig rillen langs de rand. Wat is er aan de hand. Kunnen ze het nog niet aan? De docent heeft hiermee haar eerste hypothese, die overigens gelukkig makkelijk te toetsen is. Namelijk alle leerlingen komen net uit de A-klas en zijn geslaagd voor hun A-diploma. Een vlug rondje bij de A-docent leert dat alle kids goed genoeg waren en het B-zwemmen aan zouden moeten kunnen. Op het HET is er dus geen probleem. Dat betekent dat een interventie op het HET waarschijnlijk ook niet het gewenste resultaat zal opleveren. Dus moet de docent op zoek naar een nieuwe hypothese: het laat zich raden, ergens in de WIJ zit een norm verborgen. Als zij die 'boven water krijgt' is het leed geleden en blijken de rillende guppies inderdaad best negen meter onder water te kunnen zwemmen.

Stap 4: Teamafspraken

Een klas op het VO heeft ongeveer tien verschillende docenten en tien verschillende vakken in (vaak) dezelfde klas. Het is al gauw winstgevend als docenten meer op eenzelfde lijn komen en met dezelfde bril gaan kijken naar een klas. Binnen een gezin zijn veel voorkomende problemen op te lossen als vader en moeder met elkaar praten en op een lijn komen, en dus ligt het voor de hand om dit ook binnen het onderwijs te doen.

Dit lijkt zo eenvoudig maar blijkt in de praktijk zeer complex. Bijvoorbeeld men is het eens over het niet gebruiken van het mobieltje tijdens de les, bij navraag blijkt echter dat dit eenvoudige gegeven op vijf verschillende manieren wordt uitgelegd. "Bij mij mogen ze hem wel gebruiken als agenda", om maar een voorbeeld te noemen. Onderstaand figuur geeft enigszins weer hoe complex de situatie is voor leerlingen en docenten en hoe waardevol het zou kunnen zijn om meer op een lijn te komen met elkaar.



Figuur 8: Veel verschillende vakken en docenten

Samenvatting

In het onderwijs is de neiging groot om meerdere interventies tegelijk te doen als iets niet lekker loopt in een klas. De kans is groot dat dit tot onrust leidt bij leerlingen (onduidelijkheid), onrust bij de docent (gevoel van maar iets te doen) en als het een positief effect heeft je niet precies weet wat nu gewerkt heeft. Bovendien kan er door de veelheid aan interventies tegelijkertijd een hele goede interventie niet werken omdat de kracht verloren gaat door de andere interventies. Daarom is het zeer belangrijk om heel precies de stappen te doorlopen

en het onderstaande complete model als richtinggevend te nemen. Immers een interventie op het HET, WIJ en de rol van docent kan de hele wipwap weer in of uit balans brengen. Als je hier als docent meer vat op krijgt, lukt het je beter om de PA te versterken en het leerklimaat in de klas te optimaliseren. Bovendien vergroot het enorm je eigen gevoel van tevredenheid en plezier in lesgeven. De controle neemt toe en je leert te spelen met de balans. Tot slot zijn teamafspraken en een gezamenlijk gedragen aanpak van groot belang om structuur en duidelijkheid te geven richting een klas. Bovendien geeft het rust in een docententeam. Immers welk normen worden er in het docententeam gecommuniceerd en door wie, wat is het effect ervan?

Naast diverse maatwerktrajecten in het onderwijs wordt er ook opleidingsonderwijs op de Calo (Hogeschool Windesheim) volgens deze methodiek verzorgd, zodat toekomstige LO-docenten en Psychomotorische therapeuten beter zijn voorbereid op het leren balanceren en beter leren beïnvloeden in groepsprocessen.

Tot slot zal het hier beschreven model, de ervaringen (casussen) en de methodiek ook in boekvorm verschijnen. Doelgroep: docenten en docentopleidingen.

Over de auteurs

Annematt Colot d'Escury is klinische ontwikkelings- & sportpsycholoog en docent aan de UvA.
Manon van de Spek is docent LO en masterstudent Onderwijskunde.



Figuur 9: complete 4- balansmodel van Klasse(n)spel

Rowan de Jong is masterstudent sport- en prestatiepsychologie.
Roel van Beusekom is opleidingsdocent aan de Calo en docent Klasse(n)spel.

Ivo Dokman was opleidingsdocent aan de Calo en is docent Klasse(n)spel).

Literatuur

Zie artikel 1 in Lichamelijke Opvoeding 2, 2013.

Noten:

1 L&Ving model voor Leren en Veranderen van Oldeboom en Dokman 2009; Feiten, Fantasie en Focus ◀

advertenties

Challenge Run

durf jij het aan?



De leukste fysieke en mentale uitdaging voor uw klas!



1 dag Challenge Run

Alle activiteiten naar keuze voor één prijs!
Incl. busvervoer en lunch.

Één begeleider per tien betalende deelnemers gratis.

Al vanaf **€ 23,-** per persoon incl. busvervoer!

- Hoogteparcours
- Boogschieten
- Blaaspijpschieten
- Kompasloop
- GPS Labyrinth
- Boulderwand
- Portofoontocht
- Jacobsladder
- Klimtoren
- Kanovaren
- Vlotvaren
- Zorbbalparcours
- Wateroversteken
- Tuberacing
- Pamperjump
- Kratstapelen
- Bungeerun
- Bikestepper
- Aquarol
- Cross-over

Woolthuisweg 4a
8101 NZ Raalte

www.challengerun.nl
info@challengerun.nl

t. 0572-393049




mountain camp

cultuur, natuur en sport in de bergen

Op zoek naar een échte uitdaging tegen een onverwacht lage prijs? Kamp Noord biedt een zeer compleet kamp- of werkweekpakket aan voor een bijzonder uitdagend Mountain Camp in de Alpen. Een programma zoals u dat wilt en voordelig!

De Alpen bieden een zeldzaam panorama aan mogelijkheden. Bij Kamp Noord organiseren we een programma dat kan bestaan uit:

- >> cultuur, o.a. kennismaking met het land, zelf chocolade maken, uitwisselingsprogramma's
- >> natuur, o.a. dierensporentocht, GPS-survival, overnachting bij een bergmeer
- >> sport, o.a. zwerf-huttentocht, met stepjes de berg af, klimmen, boogschieten

Natuurlijk hebben we nog veel meer mooie bergactiviteiten in ons aanbod, dus er is altijd een interessante samenstelling van het programma.

Kamp Noord organiseert Mountain Camps in de Alpen van Frankrijk, Zwitserland en Oostenrijk. Andere locaties zijn uiteraard bespreekbaar.

Kamp Noord | Amsterdam | 020-4893818
www.kampnoord.nl | info@kampnoord.nl